

Postanowienie z dnia 12 lipca 2005 r., I CNP 1/05

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądowego wydanego przed dniem 1 września 2004 r. jest niedopuszczalna i podlega odrzuceniu (art. 424⁸ § 1 k.p.c.).

Sędzia SN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Gerard Bieniek

Sędzia SN Antoni Górski

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa "O.-M.", spółdzielni pracy w W. w likwidacji przeciwko "E." S.A. w W. o przywrócenie naruszonego posiadania, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 12 lipca 2005 r., skargi strony pozwanej o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 24 czerwca 2004 r.

odrzucił skargę.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 24 czerwca 2004 r. Sąd Okręgowy (Sąd Gospodarczy) w Warszawie oddalił apelację strony pozwanej „E.” S.A. w W. od wyroku Sądu Rejonowego (Sądu Gospodarczego) dla m.st. Warszawy z dnia 10 lipca 2003 r., którym nakazano jej przywrócenie naruszonego posiadania nieruchomości gruntowej o powierzchni 1400 m², położonej w W. przy ul. P. nr 80, przez usunięcie się z niej i wydanie tej nieruchomości stronie powodowej.

Pozwana spółka wniosła o stwierdzenie niezgodności tego wyroku z prawem oraz „uchylenie go wraz wyrokiem Sądu pierwszej instancji i odrzucenie pozwu”. Z uzasadnienia skargi wynika, że orzeczenie kończące między stronami zawisły spór posesoryjny narusza prawo, w szczególności art. 344 § 1 k.c., gdyż skarżąca nie władała sporną nieruchomością, stąd też nie była w sprawie legitymowana biernie. Skarżąca ponadto podniosła, że rodzaj sprawy wykluczał zaskarżenie wyroku Sądu

drugiej instancji w drodze kasacji, i że wyrok ten, w razie jego wykonania spowoduje w jej majątku znaczną szkodę.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98 – dalej: "ustawa z dnia 22 grudnia 2004 r.") w tytule VI księgi pierwszej części pierwszej kodeksu postępowania cywilnego dodano dział VIII, zatytułowany „Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia” (art. 424¹-424¹²). Wprowadzenie nowego rodzaju postępowania przed Sądem Najwyższym wiąże się z dokonaną – ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1692 – dalej: "ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r.") – nowelizacją kodeksu cywilnego w zakresie uregulowania odpowiedzialności organów władzy publicznej za szkodę wyrządzoną niezgodnym z prawem jej działaniem.

Przepis art. 417¹ § 2 k.c. stanowi, że jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem. Odnosi się to również do wypadku, w którym prawomocne orzeczenie lub ostateczna decyzja zostały wydane na podstawie aktu normatywnego niezgodnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą. W sytuacji określonej w tym przepisie ustawodawca uzależnił więc możliwość dochodzenia naprawienia szkody od uprzedniego stwierdzenia we właściwym postępowaniu, że orzeczenie było niezgodne z prawem. Aczkolwiek nowelizacja przepisów prawa materialnego weszła w życie z dniem 1 września 2004 r. (art. 6 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r.), to wymagane „właściwe postępowanie”, mające na celu uzyskanie prejudycjalnego stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem, uregulowano dopiero w art. 424¹-424¹² k.p.c. Można więc przyjąć, że w okresie od dnia 1 września 2004 r. do dnia 5 lutego 2005 r. wobec braku odpowiedniego instrumentarium procesowego przysługującego poszkodowanym w ramach regulacji odpowiedzialności za wyrządzenie szkody, której źródłem były orzeczenia sądowe, istniała tzw. luka realizacyjna.

Zaznaczyć trzeba, że stosownie do art. 424¹ § 1 k.p.c., skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przysługuje od prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, gdy przez

jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego orzeczenia w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe. W wyjątkowych wypadkach, gdy niezgodność z prawem wynika z naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, skarga przysługuje także od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie wydanego przez sąd pierwszej lub drugiej instancji, jeżeli strony nie skorzystały z przysługujących im środków prawnych, chyba że jest możliwa zmiana lub uchylenie orzeczenia w drodze innych przysługujących stronie środków prawnych (art. 424¹ § 2 k.p.c.).

Ustawa z dnia 22 grudnia 2004 r. weszła w życie z dniem 6 lutego 2005 r., ale nie zawiera przepisu, który dawałby odpowiedź na pytanie, czy instytucję skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia stosuje się do orzeczeń sądowych wydanych przed wejściem jej w życie. Brak wyraźnego uregulowania, z którego wynikałoby stosowanie z mocą wsteczną lub bezpośrednio działanie tej nowej instytucji procesowej, nie przesądza sam przez się niedopuszczalności stosowania jej do orzeczeń wcześniejszych, gdyż odmienny wniosek może wynikać z celu tej instytucji lub z innych względów.

Rozwiązania problemu nie można poszukiwać w art. 424⁶ § 1 k.p.c., stwierdzającego, że skargę wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie w terminie dwóch lat od dnia jego uprawomocnienia się, przepis ten bowiem nie jest przepisem międzyczasowym i normuje wyłącznie kwestię terminu do wywiedzenia tej skargi. Przewidziany w nim dwuletni termin rozpoczyna wprawdzie swój bieg od chwili uprawomocnienia się orzeczenia, niemniej jednak nie świadczy to, nawet pośrednio, że zaskarżeniem w drodze omawianej skargi objęte zostały orzeczenia, które uprawomocniły się nie dawniej niż dwa lata przed wejściem w życie ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r.

W tej sytuacji znaczenie uzyskuje okoliczność, że wprowadzenie do krajowego porządku prawnego instytucji skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia łączyło się z ustawową koniecznością zapewnienia poszkodowanym realnej możliwości dochodzenia roszczeń w związku ze szkodą wyrządzoną przez wydanie prawomocnego orzeczenia. Z art. 417¹ § 2 k.c. można wnosić, że stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest bezwzględnie przesłanką odpowiedzialności z tego tytułu.

Jeżeli chodzi o regulację materialnoprawną, to kwestia intertemporalna przedstawia się jasno, gdyż w ustawie nowelizacyjnej z dnia 17 czerwca 2004 r. znajduje się odpowiednia norma. W myśl art. 5 tej ustawy, do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed dniem wejścia jej w życie stosuje się przepisy art. 417, 419, 420, 420¹, 420² i 421 k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy. Zastosowanie przytoczonego wskazania oznacza, jak trafnie podkreślono w literaturze, że przepisy dotychczasowe, mimo ich derogacji, będą miały zastosowanie dla oceny skutków prawnych „zdarzeń i stanów prawnych” zaistniałych przed wejściem w życie ustawy dnia 17 czerwca 2004 r. Przyjmując to stanowisko za punkt wyjścia i pozostawiając jednocześnie na uboczu – jako bezprzedmiotową w okolicznościach niniejszej sprawy – kwestę ewentualnego zróżnicowania, poczynając od dnia 1 września 2004 r., zasad odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa i samorządowych osób prawnych, należy w konsekwencji uznać, że uregulowana w art. 417¹ § 2 k.c. odpowiedzialność za niezgodne z prawem prawomocne orzeczenie wchodzi w rachubę, jeżeli zdarzenie sprawcze w postaci wydania orzeczenia nastąpiło w dniu 1 września 2004 r. i później. Biorąc pod uwagę założenia i cele wprowadzenia do kodeksu postępowania cywilnego instytucji skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, a także fakt, że przepisy procesowe z nią związane stanowią wraz z art. 417¹ § 2 k.c. normatywną całość, nie można przyjąć, iż ten szczególny środek zaskarżenia odnosi się również do orzeczeń sprzed tej daty. Innymi słowy, przeciw takiej wykładni przemawia okoliczność, że przesłanka odpowiedzialności odszkodowawczej w postaci prejudycjalnego stwierdzenia we właściwym postępowaniu niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wymagana jest dopiero z chwilą obowiązywania art. 417¹ § 2 k.c. Skoro zaś rozważane zagadnienie ściśle łączy się z regulacją materialnoprawną, a nawet więcej, ma charakter mieszany (procesowo-materialny), to problem intertemporalny związany ze stosowaniem art. 424¹ i nast. k.p.c. należy rozwiązać tak samo jak kwestię intertemporalną dotyczącą art. 417¹ § 2 k.c.

Stwierdzając zatem niedopuszczalność skargi wniesionej przez stronę pozwaną „E.” S.A. w W. – jako zaskarżającej orzeczenie Sądu drugiej instancji wydane przed dniem 1 września 2004 r. – należało orzec, jak w sentencji (art. 424⁸ § 1 k.p.c.). (...)

